

Yaşlılığı Algılama Anketi Kısa Formu (Brief Aging Perceptions Questionnaire: B-APQ) Türkçe Versiyonu: Geçerlilik ve Güvenirlik Çalışması

Turkish Version of the Brief Aging Perceptions Questionnaire (B-APQ): Validity and Reliability Study (Araştırma)

Bilge BAL ÖZKAPTAN*, **Sevgisun KAPUCU****, **İmatullah AKYAR*****

ÖZ

Amaç: Bu araştırmanın amacı, Yaşlılığı Algılama Anketi Kısa Formu (Brief Aging Perceptions Questionnaire: B-APQ)'nın Türkçe versiyonunun geçerlilik ve güvenirlilik çalışmasının yapılmasıdır.

Gereç ve Yöntem: Bu araştırma Sinop il merkezinde yaşayan 170 yaşlı bireyle yapılan metodolojik bir çalışmadır. Verilerin toplanmasında "Kişisel Tanıtım Formu" ve "Yaşlılığı Algılama Anketi Kısa Formu" kullanılmıştır. Araştırmada ilk aşamada dil ve kapsam geçerliliği, ikinci aşamada ise güvenirlilik analizleri yapılmıştır.

Bulgular: Katılımcıların yaş ortalaması 71.5±7.42 yıl olup çoğunluğu (%69.4) erkektir. Beş uzman tarafından değerlendirilen form maddelerine ilişkin kapsam geçerlik oranı ve kapsam geçerlik indeksi (CVI) 1.0 olarak hesaplanmıştır. Doğrulamalı faktör analizi sonucunda formun 17. maddesi çıkartılmış ve nihai ölçek 16 maddeden oluşmuştur. Doğrulamalı faktör analizinde χ^2/sd değerinin 3'den küçük olduğu belirlenmiştir. Karşılaştırmalı Uyum İyiliği İndeksi (CFI) değeri 1.00; Uyum İyiliği İndeksi (GFI) değeri 0.96 ve Normlaştırılmış Uyum değeri (NFI) 0.94 olarak belirlenmiştir. Araştırmamızda anket Cronbach alfa değeri alt boyutlar için *Zaman Süreci-Yaşlanmayla İlgili Sürekli Farkındalık* 0.94; *Pozitif Sonuçlar* 0.80; *Pozitif Kontrol* 0.92; *Negatif Sonuçlar ve Kontrol* 0.77; *Emosyonel İfadeler* 0.37; olarak hesaplanmış olup tüm ölçek için Cronbach alfa değeri ise 0.63'dür.

Sonuç: Araştırmamızdan elde edilen bulgular "Yaşlılığı Algılama Anketi Kısa Formu" Türkçe versiyonunun geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğunu göstermiştir. Yaşlı bireyler tarafından yaşlılığın nasıl algılandığını değerlendirilmek amacıyla yapılacak olan çalışmalarda kullanılabilir.

Anahtar Kelimeler: Anket, geçerlilik ve güvenirlilik, kendini algılama, yaşlılık

ABSTRACT

Aim: The aim of this study was to perform validity and reliability examination of the Turkish version of the Brief Aging Perceptions Questionnaire: B-APQ.

* Dr. Öğr. Üyesi, Sinop Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu Hemşirelik Bölümü Sinop, Türkiye. E-mail: bilgebal57@hotmail.com, Tel: 0368 271 52 48, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9388-8333>

** Prof. Dr., Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi İç Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı Ankara, Türkiye. E-mail: sevgisun@hacettepe.edu.tr, Tel: 0312 305 15 80, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3908-3846>

*** Doç. Dr., Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi İç Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı Ankara, Türkiye. E-mail: akayar@hacettepe.edu.tr, Tel: 0312 305 15 80, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3551-8099>

Geliş Tarihi: 10 Ocak 2019, Kabul Tarihi: 07 Ağustos 2019

**** Bu çalışma 22-23 Mart 2018 tarihinde Ankara'da gerçekleştirilen "International Congress on Multidisciplinary Approach to Elderly Health and Care" de poster bildirisi olarak sunulmuştur.

Atıf/Citation: Bal Özkaptan B, Kapucu S, Akyar İ. Yaşlılığı Algılama Anketi Kısa Formu (Brief Aging Perceptions Questionnaire: B-APQ) Türkçe Versiyonu: Geçerlilik ve Güvenirlilik Çalışması. Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi 2019; 6(3): 150-158. DOI: 10.31125/hunhemsire.630862

Material and Methods: This study was conducted as a methodological study with 170 community-dwelling older adults residing in urban area of Sinop. "Individual Information Form" and "Brief Aging Perceptions Questionnaire" were used for data collection. In the first phase of the study, language and content validity was tested and, in the second phase of the study, reliability analyzes were conducted.

Results: The mean age of the participants was 71.5 ± 7.42 years, and the majority of them was male (69.4%). The content validity ratio and content validity index (CVI) of the form items evaluated by five experts were calculated as 1.0. As a result of confirmatory factor analysis, 17th item was removed, and the final scale consisted of 16 items. According to the confirmatory factor analysis, χ^2/sd was calculated as lower than 3, comparative fit index (CFI) was 1.00, Goodness of fit index (GFI) was 0.96 and Normed fit index (NFI) was 0.94. The Cronbach's alpha value was found as 0.63, and four subscales as follows: timeline-chronic 0.94, consequences positive 0.80, control positive 0.92, consequences and control negative 0.77, and emotional representations 0.37.

Conclusion: The study results showed that the Turkish version of the B-APQ is a valid and reliable tool. It can be used in the studies that evaluate the aging perceptions elderly people.

Key Words: Aged, questionnaire, self-perceptions, validity and reliability

GİRİŞ

Yaşlanma süreci bireyden bireye farklılık göstermekte ve farklı şekillerde anlaşılmaktadır. Subjektif yaş algısı olarak tanımlanan bu durum kronolojik yaşın aksine bireyin kendisini hangi yaşta hissettiği ve yaşını nasıl algıladığı ile ilişkilidir¹. Yaşlanma sürecindeki fizyolojik değişiklikler, kronik hastalıklar, emeklilik, rol kaybı, ekonomik sorunlar, yakınların kaybı, bir kurumda yaşamak, yalnızlık, kültürel faktörler ve toplumun yaşlılığa yönelik tutumu yaşlı bireylerin yaşlılığı algılayışını etkilemektedir^{1,2}. Ayrıca yaşlı bireyin fiziksel sağlığı, fonksiyonel kapasitesi ve fiziksel fonksiyonları da kendi yaşlılığına ilişkin algılarını etkilemektedir^{3,4}.

Literatürde^{5,6} yaşlı bireylerin yaşlılığa yüklediği anlam ve kendi yaşlılığını algılayışına yönelik yapılan çalışmalar, bu sürece ilişkin olumlu algının sağlığı geliştirme, iyilik hali ve uzun ömür ile ilişkili olduğunu göstermektedir. Yaşlılık döneminde kendi yaşlılığına ilişkin olumlu algısı olan yaşlıların, olumsuz algısı olan yaşlı bireylerden daha uzun yaşadığı bildirilmektedir⁷. Toplumda yaşayan yaşlı bireylerle yapılan çalışmalar yaşlılığı olumsuz bir süreç olarak algılayan bireylerin çoğunlukta olduğunu ve bu kişilerde depresyon görülme sıklığının daha yüksek olduğunu ortaya koymaktadır^{2,8,9}.

Yaşlanma süreci her canlı için geçerli olmakla birlikte yaşlılığın oluşturacağı etkiler açısından bireysel farklılıklar vardır. Yaşlı bireyin yaşlanma sürecinde yaşadığı deneyimler yaşlılık algısını etkilemektedir^{9,10}. Bu dönemde yaşlı bireylerin kendisini olumlu ve yeterli algılaması, yaşam kalitesini olumlu yönde etkilemekte, başarılı ve üretken bir yaşlılık dönemi geçirilmesini mümkün kılmaktadır¹¹⁻¹⁴. Yaşlılık döneminin yaşlılar tarafından olumlu bir şekilde değerlendirilmesi sağlık bakım hizmetlerinden etkin bir şekilde yararlanmayı sağlayarak sağlığın geliştirilmesi ve hastalıkların yönetimine katkıda bulunmaktadır^{3,11}. Bu nedenle yetişkin ve yaşlıların yaşlılık algısını değerlendirmeyi sağlayacak ve olumlu yönde geliştirecek stratejilerin belirlenmesi gerekmektedir.

Uluslararası literatürde Barker ve arkadaşları (2007)⁸ tarafından yaşlı bireylerin yaşlılığı nasıl algıladığını değerlendirmek amacıyla geliştirilen ve 32 maddeden oluşan Yaşlılığı Algılama Anketi (Aging Perception Questionnaire-APQ), konu ile ilgili ilk ölçme aracı geliştirme çalışmalarından olup, bu anket Fransızca, Flemenkçe ve Çince dillerine çevrilmiştir ve geçerlilik ve güvenirliliği yapılarak farklı ülkelerde kullanılmaktadır^{4,15,16}. Ayrıca bu anket Sexton ve arkadaşları (2014)¹⁷ tarafından kısaltılarak daha kullanışlı bir ölçme aracı haline getirilmiş olup Tayvan, Malezya ve İran için geçerlilik ve güvenirlilik çalışmaları yapılmıştır¹⁸⁻²⁰. Ancak, ülkemizde yaşlanma kavramının yaşlılar tarafından nasıl algılandığını yani diğer bir ifadeyle subjektif yaş algısını değerlendiren geçerli ve güvenilir bir ölçme aracına rastlanmamıştır. Bu araştırmanın amacı Türk toplumundaki yaşlı bireylerin yaşlılığı nasıl algıladığını değerlendirmek için Sexton ve arkadaşları (2014)¹⁷ tarafından geliştirilen "Yaşlılığı Algılama Anketi Kısa Formu"nun Türk toplumu için geçerlilik ve güvenirlilik çalışmasının yapılmasıdır. Yaşlılığın ülkemizdeki yaşlılar için taşıdığı anlam ve bu yaşlıların toplumdan beklentilerinin objektif ölçüm araçlarıyla belirlenmesi pozitif yaşlılık algısı geliştirmek için yapılacak olan çalışmalar için veri kaynağı olacaktır. Ayrıca yaşlı sağlık hizmetlerinin temel hedefi olan yaşam kalitesi ve fonksiyonelliğin geliştirilmesine katkıda bulunacağı düşünülmektedir.

GEREÇ ve YÖNTEM

Araştırmanın Türü

Araştırma yaşlı bireylerin kendi yaşlılıklarını ve kendilerinin subjektif yaşlılık algısını belirlemek amacıyla geliştirilen ve orijinal adı Brief Ageing Perceptions Questionnaire (B-APQ) olan "Yaşlılığı Algılama Anketi Kısa Formu"nun Türkçe uyarlaması ile geçerlilik ve güvenirlilik analizini yapmak üzere gerçekleştirilen metodolojik bir çalışmadır.

Araştırmanın Yeri ve Zamanı

Araştırma Türkiye İstatistik Kurumu 2017 verilerine göre²¹ Türkiye’de yaşlı nüfus oranının en yüksek olduğu il olan Sinop il merkezi sınırları içinde yapılmıştır. Araştırma örnekleme il merkezinde yaşayan yaşlı bireyler alınmıştır. Yaşlı bireylere 5 Ocak- 31 Mart 2018 tarihleri arasında Sinop Belediye Başkanlığı’na bağlı Yaşlılar Dinlenme Lokalinde ulaşılmıştır. Yaşlılar Dinlenme Lokali Sinop’un işlek caddelerinden biri üzerinde yer alan, genel olarak erkeklerden oluşan, yaşlı bireylerin ücretsiz olarak çay-kahve içip dinlendikleri ve sohbet ettikleri bir lokaldır.

Araştırmanın Evren ve Örnekleme

Sinop il merkezinde yaşayan yaşlı bireyler evreni oluşturmaktadır. Ölçek geçerlilik güvenilirlik çalışmalarında örneklem sayısının belirlenmesinde her bir ölçek maddesinin 5-10 katı ve faktör analizi için iki veri seti oluşturmak için değişken sayısının 7-8 katı kişiyi kapsayacak şekilde örneklem hesaplanması önerilmektedir²². Böylece 17 maddeli ölçek için gerekli minimum örneklem sayısı 170’dir. Örnekleme Sinop il merkezinde yaşayan 65 yaş ve üzeri, iletişim problemi olmayan, Beck Depresyon Envanteri ile kontrol edilerek depresif semptom göstermeyen, depresyon tanısı olmayan ve araştırmaya katılmaya istekli olan yaşlılar alınmıştır. Örneklem sayısına ulaşıncaya kadar toplam 244 yaşlıyla görüşülmüş ve araştırma kriterlerine uymayan yaşlılar araştırma kapsamı dışında bırakılmıştır.

Veri Toplama Araçları

Verilerin toplanmasında sosyo-demografik özellikleri içeren “Kişisel Tanıtım Formu” ve “Yaşlılığı Algılama Anketi Kısa Formu” kullanılmıştır.

Kişisel Tanıtım Formu

Araştırmacılar tarafından yapılan literatür^{3,4,17,20} taraması doğrultusunda hazırlanmış olan form; yaşlı bireylerin, yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim düzeyi gibi sosyo-demografik özelliklerini içeren 11 sorudan oluşmaktadır.

Yaşlılığı Algılama Anketi Kısa Formu (B-APQ)

Barker ve arkadaşları tarafından (2007)⁸ 65 yaş ve üzeri bireylerin yaşlılık algısını değerlendirmek amacıyla 32 madde olarak geliştirilen Yaşlılığı Algılama Anketi (APQ) Sexton ve arkadaşları (2014)¹⁷ tarafından kısaltılarak Yaşlılığı Algılama Anketi Kısa Formu (B-APQ) şekline getirilmiş olup bu anket 17 sorudan ve beş alt boyuttan oluşmaktadır. 1, 2 ve 3. maddeler; *Zaman süreci-yaşlanmayla ilgili sürekli farkındalık*, 4, 5 ve 6. maddeler; *Pozitif Sonuçlar*, 7, 16 ve 17. maddeler; *Emosyonel ifadeler*, 8, 9 ve 10 maddeler; *Pozitif kontrol*, 11, 12, 13, 14 ve 15. maddeler; *Negatif sonuçlar ve kontrol* alt boyutlarını oluşturmaktadır. Ölçek beşli likert tipte olup kesinlikle katılmıyorum: 1, katılmıyorum: 2, kararsızım: 3, katılıyorum: 4 ve kesinlikle katılıyorum: 5 şeklinde puanlanarak değerlendirilmektedir. Negatif ifadeleri içeren maddeler (11, 12, 13, 14 ve 15) ters puanlanmakta ve anketten alınan puan arttıkça yaşlılık algısı olumlu olmaktadır¹⁷. Anketten alınabilecek maksimum puan 85, minimum puan 17 olup puanın yüksek olması yaşlılığın olumlu algılanması anlamına gelmektedir. Sexton ve arkadaşları (2014)¹⁷ tarafından anket Cronbach alfa değeri alt boyutlar için *Zaman Süreci-Yaşlanmayla İlgili Sürekli Farkındalık* 0.76; *Pozitif Sonuçlar* 0.78; *Pozitif Kontrol* 0.84; *Negatif Sonuçlar ve Kontrol* 0.81 ve *Emosyonel İfadeler* 0.75 olarak hesaplanmıştır.

Araştırmanın Uygulanması

Yaşlılığı Algılama Anketi Kısa Formu’nun Türkçe’ye uyarlanması ile geçerlilik ve güvenilirlik çalışması için ölçeği geliştiren yazarlardan Dr. Hannah McGee’den e-posta yoluyla yazılı izin ve ölçeğin orijinal hali, değerlendirme şekli ile ilgili gerekli bilgiler alınmıştır. Araştırmanın verileri 5 Ocak-31 Mart 2018 tarihleri arasında toplanmıştır. Araştırmanın uygulanması iki aşamadan oluşmaktadır. İlk aşamada dil ve kapsam geçerlilik, ikinci aşamada ise güvenilirlik analizleri yapılmıştır.

Dil Geçerliliği

Ölçeğin Türkçe’ye çevirisi İç Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı’nda uzman iki öğretim üyesi ve İngiliz Dil ve Edebiyatı alanında bir uzman olmak üzere toplam üç kişi tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu üç çeviri daha sonra araştırmacılar tarafından değerlendirilmiş ve uygun ifadelerle karar verilerek tek bir çeviri elde edilmiştir²². Türk Dili ve Edebiyatı uzmanı bir öğretim üyesi ve bir Türkçe öğretmeni tarafından ölçekteki

imla ve ifadelerin anlaşılabilirliği gözden geçirilmiştir. Her iki dile hakim iki uzman (İngiliz Dili ve Edebiyatı ve İç Hastalıkları Hemşireliği) tarafından ölçeğin Türkçe'den İngilizce'ye geri çevirisi yapılmış ve bu çeviri ölçeğin orijinali ile karşılaştırılarak bu halinin uyumlu olduğu ölçek geliştiricileri tarafından onaylanmıştır.

Kapsam Geçerliği

Ölçeğin geri çevirisi yapıldıktan sonra kapsam geçerliğini değerlendirmek için beş alan uzmanının görüşü alınmıştır. Uzman görüşlerinin değerlendirilmesinde Davis (1992) tekniği kullanılmıştır²³. Bu teknikte uzman görüşleri; “Çok Uygun: 4 puan; Uygun, ancak ufak değişiklikler gerekli: 3 puan; Biraz uygun, madde ve ifadenin uygun hale getirilmesi gerekir: 2 puan; Uygun değil: 1 puan” şeklinde dördü derecelendirmektedir. Bu teknikte çok uygun ile uygun ancak ufak değişiklikler gerekli seçeneklerini işaretleyen uzmanların sayısı toplam uzman sayısına bölünerek maddeye ilişkin “Kapsam Geçerlik İndeksi” elde edilmektedir ve bu değer istatistiksel bir ölçüt ile karşılaştırmak yerine 0.80 değeri ölçüt olarak kabul edilmektedir^{23,24}.

Güvenirlik Analizleri

Ölçeğin dil ve kapsam geçerliği çalışması tamamlandıktan sonra veri toplama formları örneklem grubundaki 170 kişiye, araştırma hakkında bilgilendirilerek ve yüz yüze görüşme tekniği ile araştırmacı tarafından uygulanmıştır. İlk uygulama aşamasında rastgele 40 katılımcının adres ve telefon bilgileri alınmış ve ölçeğin ilk uygulamasından iki hafta sonra zamana göre değişmezlik çalışmasının (test-tekrar test) yapılması için bu katılımcılarla iletişim kurularak araştırmacı tarafından yüz yüze görüşülerek ölçek ikinci kez uygulanmıştır. Araştırmada ölçeğin yapı geçerliğini değerlendirmek için *doğrulamalı faktör analizi* kullanılmıştır²².

Verilerin Analizi

Verilerin değerlendirilmesinde Microsoft Excel ve IBM SPSS (Statistical Package for Social Sciences) Release 22.0 kullanılmıştır. Araştırmamızda ölçekten elde edilen tanımlayıcı bulgular; ortalama, standart sapma, en düşük ve en yüksek puanlar şeklinde verilmiştir. Elde edilen ölçümlerin güvenilirliğini hesaplamak için Cronbach Alfa ve McDonald Omega güvenirlik katsayısı kullanılmıştır. Ayrıca çalışma grubundan rastgele seçilen 40 yaşlı bireye ölçek tekrar uygulanarak test-tekrar test yöntemi ile de ölçümlerin güvenilirliği incelenmiştir. Türk kültürüne uyarlaması yapılan ölçeğin yapısını incelemek için en yüksek olabilirlik yöntemine dayalı kestirim ile doğrulamalı faktör analizi yapılmıştır. Doğrulamalı faktör analizi korelasyon matrisine dayalı olarak gerçekleştirilmiştir²². Doğrulamalı faktör analizi için LISREL 8.80 programı kullanılmıştır. Güvenirlik hesabında Jamovi (Version 0.9.5.12) programı kullanılmıştır.

Araştırmanın Etik Yönü

Yaşlılığı Algılama Anketi Kısa Formu'nun Türkçe'ye uyarlanması ile geçerlilik ve güvenirlik çalışması için ölçeği geliştiren yazarlardan Dr. Hannah McGee'den e-posta yolu ile yazılı izin alınmıştır. Ayrıca Sinop Üniversitesi İnsan Araştırmaları Etik Kurulu'ndan yazılı izin (12/04/2017 tarihli ve 2017/18 sayılı) ve araştırmaya katılan bireylerden sözlü ve yazılı izin alınmıştır.

BULGULAR

Katılımcıların sosyo-demografik özellikleri

Araştırmaya katılan bireylerin yaşları 65 ile 86 arasında olup, yaş ortalaması 71.5±7.42 yıldır. Araştırmaya katılan yaşlı bireylerin tanıtıcı özellikleri ile ilgili detaylı bilgi Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1. Yaşlı Bireylerin Tanıtıcı Özellikleri (n=170)

Tanıtıcı Özellikleri		n	%
Cinsiyet	Kadın	52	30.6
	Erkek	118	69.4
Medeni Hal	Evli	138	81.2
	Bekar	5	2.9
	Eşi ölmüş	27	15.9
Sosyal Güvence	Var	170	100.0
Eğitim Durumu	Okuryazar	14	8.2

	İlkokul	101	59.4
	Ortaokul	11	6.5
	Lise	37	21.8
	Yüksekokul/Üniversite	7	4.1
Ekonomik Durum	Kötü	21	12.4
	Orta	107	62.9
	İyi	42	24.7
Konut Durumu	Ev sahibi	73	42.9
	Kiracı	50	29.4
	Ev sahibi değil ama kira ödemiyor	47	27.6
Sağlık Sorunu	Hipertansiyon	53	31.2
	Diyabetes Mellitus	17	10.0
	Kalp Hastalığı	9	5.3
	Hipertansiyon ve Diyabetes Mellitus	20	11.8
	Kalp Hastalığı ve Hipertansiyon	12	7.1
	Diğer*	15	8.8
	Yok	44	25.9
Aile Tipi	Çekirdek	103	60.6
	Geniş	67	39.4
Kiminle Yaşadığı	Eş	96	56.5
	Eş ve çocuklar	43	25.3
	Çocuklar	13	7.6
	Yalnız	18	10.6

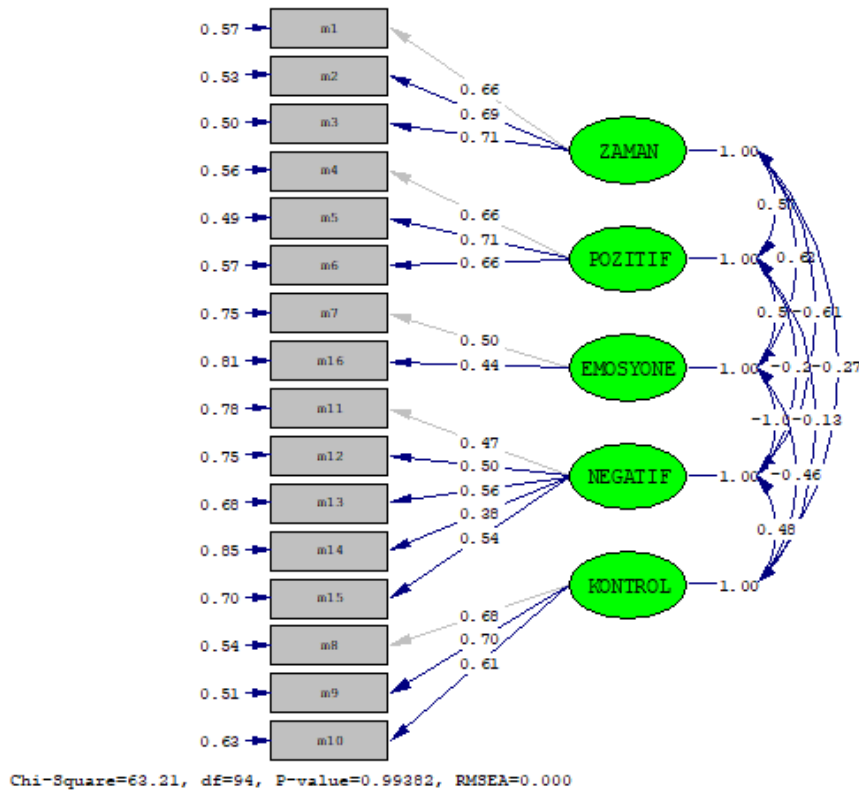
*Hipotiroidi, Bening Prostat Hipertrofisi, Osteoporoz, Romatoid Artrit

Yaşlılığı Algılama Anketi Kısa Formu'nun kapsam geçerliği

Ölçek maddeleri beş uzman tarafından Davis Tekniğine göre değerlendirilmiş olup ölçek maddelerine ilişkin kapsam geçerlik oranı ve ölçek kapsam geçerlik indeksi 1.0 olarak hesaplanmıştır.

Yaşlılığı Algılama Anketi Kısa Formu'nun yapı geçerliği ve güvenirlik analizleri

Doğrulamalı faktör analizi sırasında madde 17'nin faktör yük değeri -0.06 ve hata varyansı 1.00 olduğu tespit edildiğinden analiz dışında bırakılarak analizler tekrarlanmıştır. Analiz sonucunda elde edilen uyum indeksi değerleri, faktör yük değerleri (maks.-min.) ve hata varyansı (maks.-min.) değerleri Tablo 2'de sunulmuştur. Ayrıca analiz sonucunda elde edilen ölçme modeli Şekil 1'de sunulmuştur. Analiz sonucunda alt ölçeklere yüklenen maddeler orijinal ölçekle aynı bulunmuştur. Çalışmamızda ölçeğin 1, 2 ve 3. maddeleri *Zaman süreci-yaşlanmayla ilgili sürekli farkındalık*; 4, 5 ve 6. maddeleri *Pozitif Sonuçlar*; 7 ve 16. maddeleri *Emosyonel ifadeler*; 8, 9 ve 10 maddeleri *Pozitif kontrol*; 11, 12, 13, 14 ve 15. maddeleri ise *Negatif sonuçlar ve kontrol* alt boyutlarını oluşturmaktadır.

Şekil 1. Yaşlılığı Algılama Anketi Kısa Formu Ölçme Modeli

Tablo 2 incelendiğinde χ^2/sd değerinin 3'den küçük olduğu görülmektedir. CFI değeri 1.00; GFI değeri 0.96 ve NFI değeri 0.94 olarak belirlenmiştir. RMSEA indeksi açısından değerlendirildiğinde ise bu indeksin model için 0.000 olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 2. Yaşlılığı Algılama Anketi Kısa Formu Doğrulamalı Faktör Analizi Sonuçları

	χ^2	χ^2/sd	p	CFI	GFI	NFI	RMSEA	Faktör Yük Değerleri		Hata Varyansları	
								Min	Maks	Min	Maks
Ölçek	63.21	0.67	0.994	1.000	0.96	0.94	0.000	0.38	0.71	0.49	0.85
Önerilen Değer		$\chi^2/df \leq 3$		≥ 0.90	≥ 0.90	≥ 0.90	≤ 0.080	≥ 0.30		≤ 0.90	

χ^2 =Ki-kare, χ^2/sd =Ki-kare/ Serbestlik derecesi, CFI=Karşılaştırmalı Uyum İyiliği İndeksi, GFI=Uyum İyiliği İndeksi, NFI=Normlaştırılmış Uyum İndeksi, RMSEA=Yaklaşık Hataların Ortalama Karekökü

Türk kültürüne uyarlaması yapılan Yaşlılığı Algılama Anketi Kısa Formundan elde edilen ölçümlerin güvenilirliğini incelemek amacıyla iç tutarlılık analizi için Cronbach alfa ve McDonald omega güvenirlilik katsayıları hesaplanmıştır. Sonuçlar Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3. Yaşlılığı Algılama Anketi Kısa Formundan Elde Edilen Ölçümlerin Güvenirliliği için Cronbach alfa ve McDonald Omega

	Cronbach alfa	McDonald omega
Zaman Süreci-Yaşlanmayla İlgili Sürekli Farkındalık	0.942	0.946
Pozitif Sonuçlar	0.809	0.846
Pozitif Kontrol	0.925	0.934

Negatif Sonuçlar ve Kontrol	0.773	0.779
Emosyonel İfadeler	0.376	0.470

Araştırmamızda anket Cronbach alfa değeri alt boyutlar için Zaman Süreci-Yaşlanmayla İlgili Sürekli Farkındalık 0.94; Pozitif Sonuçlar 0.80; Pozitif Kontrol 0.92; Negatif Sonuçlar ve Kontrol 0.77; Emosyonel İfadeler 0.37 olarak hesaplanmış olup tüm ölçek için belirlenen Cronbach alfa değeri ise 0.63'dür.

Yaşlılığı Algılama Anketi Kısa Formunun zamana karşı güvenilirliğini için test-tekrar test puanları değerlendirilmiştir. Katılımcıların iki uygulama arasında verdikleri yanıtlar arasındaki korelasyon katsayısı incelenerek ölçümlerin güvenilirliği test-tekrar test yoluyla kararlık anlamında incelenmiştir. Sonuçlar Tablo 4'te sunulmuştur. Tablo 4'e göre Emosyonel İfadeler hariç tüm boyutlarda ön test son test puanları arasında 1'e çok yakın pozitif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($p<0.05$). Emosyonel İfadeler boyutu için ise test son test puanları arasında orta düzeye pozitif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($p<0.05$).

Tablo 4. Yaşlılığı Algılama Anketi Kısa Formundan Elde Edilen Ölçümlerin Güvenirliği için Test-Tekrar Test Sonuçları

	r	p
Zaman Süreci-Yaşlanmayla İlgili Sürekli Farkındalık	0.995*	<0.001
Pozitif Sonuçlar	1.000*	<0.001
Emosyonel İfadeler	0.364*	0.021
Negatif Sonuçlar ve Kontrol	1.000*	<0.001
Pozitif Kontrol	1.000*	<0.001

* $p<0.05$

TARTIŞMA

Yaşlı bireyler tarafından yaşlılığın nasıl algılandığını yani subjektif yaş olgusunu değerlendiren, beş alt boyut ve 17 maddeden oluşan Yaşlılığı Algılama Anketi Kısa Formu'nun Türkçe geçerlilik ve güvenilirlik çalışması, ölçeğin dil, kapsam, yapı geçerliği ve güvenilirliği açısından ülkemize uygun olduğunu ve 65 yaş ve üzeri bireylere uygulanabileceğini göstermektedir. Yapılan analizler sonrası, formun 17. maddesi çıkartılmış ve nihai ölçek 16 maddeden oluşmuştur.

Ölçek uyarılma çalışmalarında kapsam geçerlik indeksinin $0.80 \geq$ olması gerekmektedir^{23,24}. Araştırmamızda form maddeleri ile ilgili beş alan uzmanından alınan görüşlerin değerlendirilmesi sonucu hesaplanan kapsam geçerlilik indeksi 1.0 olarak belirlenmiş olup formun kapsam geçerliği açısından gerekli kriteri sağladığı görülmektedir.

Sexton ve arkadaşları tarafından (2014)¹⁷ geliştirilen ve 17 madde ve beş alt boyuttan oluşan Yaşlılığı Algılama Anketi Kısa Formu 5'li likert tipi bir derecelendirme içermektedir. Beş faktörlü yapının Türk kültürüne uyumluluğunu incelemek amacıyla doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. PATH diyagramı çizdirildikten sonra ilk olarak maddelerin t değerleri kontrol edilmektedir. Tablo t değeri 1.96'yı aşarsa 0.05, 2.56'yı aşarsa 0.001 düzeyinde anlamlıdır. Anlamsız olanların ölçekten çıkarılması gerekmektedir²⁵. Araştırmamızda Madde 17'nin faktör yük değeri -0.06 ve hata varyansı 1.00 olduğu tespit edildiğinden analiz dışında bırakılmıştır. Emosyonel boyutta yer alan "yaşlılığı düşündükçe öfkeleniyorum" maddesinin Türk kültürüne uyarlandığında çıkarılmasının nedeni, genel olarak Türklerin duygularını dile getirmekte zorlanmaları ile ilişkili olabilir. Türkiye'deki huzurevinde kalan yaşlılar üzerinde yapılan çalışmada da yaşlıların yaşlılığa negatif anlam yüklediği belirlenmiştir²⁶.

DFA'da kullanılan ilk uyum göstergeleri χ^2 ve χ^2/sd 'dir. Ki-kare değerinin serbestlik derecesine bölünmesiyle elde edilen bu değer üç veya altında olmalıdır. Araştırmamızda χ^2/sd değerinin 3'den küçük olduğu görülmektedir ve buna değere göre modelin veriye çok iyi uyum gösterdiği söylenebilir^{25,27}. CFI; değişkenler arasında ilişkinin olmadığını öngören modeldir²⁷. Değeri 0-1 arasında değişir. CFI için >0.90 kabul edilebilir değerdir. Daha sonradan geliştirilmiş olan uyum indekslerinden GFI ise, 0.64-0.93 arasında değişmektedir. GFI için normal değer >0.95, kabul edilebilir değer ise >0.90'dır. AGFI normal değeri >0.95, kabul edilebilir değeri >0.90'dır. RMSEA değeri kabul edilebilir olması için <0.08 olmalıdır²⁷.

Araştırmamızda CFI değeri 1.00; GFI değeri 0.96 ve NFI değeri 0.94 olarak belirlenmiştir. Bu değerlerin 0.90'nın üzerinde çıkması modelin veriye çok iyi uyum gösterdiği anlamına gelmektedir^{25,27}. RMSEA indeksi açısından değerlendirildiğinde ise bu indeksin model için 0.000 olduğu tespit edilmiştir ve bu indeks değerine göre modelin veriye çok iyi uyum gösterdiğini söylemek mümkündür. Uyum indeksi değerlendirildiğinde beş boyutlu modelin veriye çok iyi uyum sağladığı görülmektedir. Faktör yük değerleri incelendiğinde ise tüm maddelerin faktör yük değerlerin 0.30'dan büyük olduğundan bulundukları boyutlara hizmet ettiği söylenebilir^{25,27}.

Güvenirlik ölçümlerinde hesaplanan Cronbach alfa değeri için 0.50'nin altındaki değerler düşük güvenilirlik, 0.50 ile 0.80 arasındaki değerler orta düzeyde güvenilir ve 0.80 üzeri değerler yüksek güvenilir olarak değerlendirilmektedir²⁵. Araştırmamızda anket alt boyutları için hesaplanan Cronbach alfa değerlerine bakıldığında Zaman Süreci-Yaşlanmayla İlgili Sürekli Farkındalık (0.94), Pozitif Sonuçlar (0.80) ve Pozitif Kontrol (0.92) boyutlarının yüksek güvenilir, Negatif Sonuçlar ve Kontrol (0.77) boyutunun orta düzeyde güvenilir ve Emosyonel İfadeler (0.37) boyutunun düşük düzeyde güvenilir olduğu söylenebilir. Araştırmamızda anketin tamamı için Cronbach alfa değeri 0.63 olarak hesaplanmıştır. Bu değer anketin düşük düzeyde güvenilir olduğunu gösterse de araştırmamızda alt boyutlar arasındaki korelasyonun düşük olması alt boyutların birbirinden bağımsız olduğunu göstermektedir. Ayrıca verinin çok boyutlu olması durumunda ya da testin az sayıda ve/veya heterojen maddelerden oluştuğu durumlarda, Cronbach alfa katsayısının güvenilirliği gerçek değerinden daha düşük hesaplanmaktadır²⁸. Moghadam ve arkadaşlarının (2016) İran'da yaşlı bireylerle yaptığı Yaşlılığı Algılama Anketi Kısa Formu'nun geçerlilik ve güvenilirlik çalışmasında ölçek alt boyutlarının Cronbach alfa değeri Zaman Süreci-Yaşlanmayla İlgili Sürekli Farkındalık için 0.69, Pozitif Sonuçlar için 0.53, Pozitif Kontrol için 0.77, Negatif Sonuçlar ve Kontrol için 0.67 ve Emosyonel İfadeler için 0.70 olarak hesaplanmıştır²⁰. Wang ve arkadaşları tarafından (2018) Tayvan'da yaşlı bireylerle yapılan Yaşlılığı Algılama Anketi Kısa Formu'nun geçerlilik ve güvenilirlik çalışmasında ölçek alt boyutlarının Cronbach alfa değeri Zaman Süreci-Yaşlanmayla İlgili Sürekli Farkındalık için 0.90, Pozitif Sonuçlar için 0.86, Pozitif Kontrol için 0.91, Negatif Sonuçlar ve Kontrol için 0.90 ve Emosyonel İfadeler için 0.77 olarak hesaplanmıştır¹⁸.

Türk kültürüne uyarlaması yapılan Yaşlılığı Algılama Anketi Kısa Formundan elde edilen ölçümlerin güvenilirliğini belirlemek için ayrıca çalışma grubundaki 40 kişiye iki hafta sonra tekrar ölçek formu uygulanmıştır. Aynı gruptan belli bir aralıkta elde edilen iki sonuç arasındaki korelasyonun 1'e yakın olması test puanlarının kararlılığını ve zamana karşı değişmezliğini göstermektedir^{24,25}. Araştırmamızda Yaşlılığı Algılama Anketi Kısa Formundan elde edilen ölçümlerin test-tekrar test sonuçlarına göre güvenilir olduğu söylenebilir.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma örneklemi oluşturan yaşlı bireylerin çoğunluğunun erkeklerden oluşması ve araştırmaya katılan yaşlı bireylere kognitif fonksiyon testi yapılmaması araştırmamızın sınırlılığını oluşturmaktadır.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu araştırma ile artan yaşlı nüfusun yaşlılığı nasıl algıladığını belirlemeyi sağlayacak geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı ülkemize kazandırılmıştır. Bu ölçme aracı yaşlı bireyler tarafından yaşlılığın nasıl algılandığını değerlendirmek amacıyla yapılacak çalışmalarda kullanılabilir. Yaşlı bireylerin yaşlılığı algılama şeklinin belirlenmesi pozitif yaşlılık algısı geliştirilmesine yönelik çalışmalar için veri kaynağı olacaktır. Araştırmamızın örneklem grubunun cinsiyet açısından homojen özelliklere sahip olmaması ve tek bir merkezde yürütülmesi nedeniyle araştırmanın farklı ve daha geniş örneklem gruplarında uygulanması önerilmektedir.

Çıkar Çatışması

Yazarların herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Finansal Destek

Çalışma için herhangi bir kurumsal ya da finansal destek alınmamıştır.

KAYNAKLAR

1. Kleinspehn-Ammerlahn A, Kotter-Gruhn D, Smith J. Self-Perceptions of Aging: Do subjective age and satisfaction with aging change during old age? *J Gerontol B Psychol Sci Soc Sci.* 2008; 63(6): 377-385.
2. Freeman AT, Santini ZI, Tyrovolas S, Rummel-Kluge C, Haro JM, Koyanagi A. Negative perceptions of ageing predict the onset and persistence of depression and anxiety: Findings from a prospective analysis of the Irish Longitudinal Study on Ageing (TILDA). *J Affect Disord.* 2016; 199: 132-138.
3. Slotman A, Cramm JM, Nieboer AP. Validation of the Aging Perceptions Questionnaire Short on a sample of community-dwelling Turkish elderly migrants. *Health Qual Life Outcomes.* 2017; 15(42): 1-12.
4. Slotman A, Cramm JM, Nieboer AP. Validation of the Dutch aging perceptions questionnaire and development of a short version. *Health Qual Life Outcomes.* 2015; 13(54): 1-13.
5. Wurm S, Warner LM, Ziegelmann JP, Wolff JK, Schüz B. How do negative self-perceptions of aging become a self-fulfilling prophecy? *Psychol Aging.* 2013; 28(4): 1088-1097.
6. Mendoza-Núñez VM, Sarmiento-Salmon E, Marín-Cortés R, Martínez-Maldonado ML, Ruiz-Ramos M. Influence of the self-perception of old age on the effect of a healthy aging program. *J Clin Med.* 2018; 7(106): 1-11.
7. Jang Y, Poon LW, Kim SY, Shin BK. Self-perception of aging and health among older adults in Korea. *Journal of Aging Studies* 2004; 18: 485-96.
8. Barker M, O'Hanlon A, McGee HM, Hickey A, Conroy RM. Cross-sectional validation of the Aging Perceptions Questionnaire: a multidimensional instrument for assessing self-perceptions of aging. *BMC Geriatr.* 2007; 7(9): 1-13.
9. Han J, Richardson VE. The relationships among perceived discrimination, self-perceptions of aging, and depressive symptoms: a longitudinal examination of age discrimination. *Aging Ment Health.* 2014; 19(8): 747-755.
10. Robertson DA, Savva GM, King-Kallimanis BL, Kenny RA. Negative perceptions of aging and decline in walking speed: a self-fulfilling prophecy. *PLoS ONE* 2015; 10(4): 1-17.
11. Low G, Molzahn AE, Schopflocher D. Attitudes to aging mediate the relationship between older peoples' subjective health and quality of life in 20 countries. *Health Qual Life Outcomes.* 2013; 11(146):1-10.
12. Moser C, Spagnoli J, Santos-Eggimann B. Self-perception of aging and vulnerability to adverse outcomes at the age of 65-70 years. *The Journals of Gerontology, Series B: J Gerontol B Psychol Sci Soc Sci.* 2011; 66(6): 675-680.
13. Sun JK, Kim ES, Smith J. Positive self-perceptions of aging and lower rate of overnight hospitalization in the US population over age 50. *Psychosom Med.* 2017; 79(1): 81-90.
14. Cramm JM, Nieboer AP. Positive ageing perceptions among migrant Turkish and native Dutch older people: a matter of culture or resources? *BMC Geriatr.* 2017; 17(159): 1-12.
15. Ingrand I, Houeto JL, Gil R, Mc Gee H, Ingrand P, Paccalin M. The validation of a French-language version of the Aging Perceptions Questionnaire (APQ) and its extension to a population aged 55 and over. *BMC Geriatr.* 2012; 12(17): 1-9.
16. Chen X, Hu Y, Zhu D, Li J, Zhou L. Chinese version of the Aging Perceptions Questionnaire (C-APQ): assessment of reliability and validity. *Aging Ment Health.* 2016; 20(6): 567-574.
17. Sexton E, King-Kallimanis BL, Morgan K, McGee H. Development of the Brief Ageing Perceptions Questionnaire (B-APQ): a confirmatory factor analysis approach to item reduction. *BMC Geriatr.* 2014; 14(44): 1-12.
18. Wang YR, Lee HF, Chen CM. The development and psychometric testing of a Brief Aging Perception Questionnaire (B-APQ) among older persons with chronic disease in Taiwan.
Erişim tarihi: 15.12.2018
https://sigma.nursingrepository.org/bitstream/handle/10755/624299/Wang_91908_presentation.pdf?sequence=2&isAllowed=y
19. Jaafar MH, Villiers-Tuthill A, Sim SH, Lim MA, Morgan K. Validation of the Brief Ageing Perceptions Questionnaire (B-APQ) in Malaysia. *Aging Ment Health.* 2018; 31: 1-7.
20. Moghadam LS, Foroughan M, Mohammadi Shahboulaghi F, Ahmadi F, Sajjadi M, Farhadi A. Validity and reliability of the Persian version of the Brief Aging Perceptions Questionnaire in Iranian older adults. *Clin Interv Aging.* 2016; 11: 507-511.
21. Türkiye İstatistik Kurumu, İstatistiklerle Yaşlılar, 2017, Sayı: 27595, 15 Mart 2018
Erişim tarihi: 15.12.2018 <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=27595>
22. Alpar R. Spor, Sağlık ve Eğitim Bilimlerinden Örneklerle Uygulamalı İstatistik ve Geçerlik-Güvenirlik. Ankara: Detay Yayıncılık; 2016.
23. Davis LL. Instrument review: Getting the most from a panel of experts. *Appl Nurs Res.* 1992; 5: 194-197.
24. Yurdugül H. Ölçek geliştirme çalışmalarında kapsam geçerliği için kapsam geçerlik indekslerinin kullanılması. 15. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi Bildiri Kitabı; 2005; 1-6
25. Salvucci S, Walter E, Conley V, Fink S, Saba M. Measurement error studies at the National Center for Education Statistics (NCES). Washington D.C.: U.S. Department of Education; 1997.
26. Bal Özkaptan B, Kapucu S. Aging from the perspective of elderly people in Turkey: A focus group study of a nursing home. *Ponte International Journal of Sciences and Research* 2017;73(5):238-251.
27. Çapık C. Geçerlik ve güvenirlik çalışmalarında doğrulayıcı faktör analizinin kullanımı. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi* 2014; 17(3): 196-205.
28. Kula Kartal S, Mor Dirlik E. Geçerlik kavramının tarihsel gelişimi ve güvenirlikte en çok tercih edilen yöntem: Cronbach Alfa Katsayısı. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 2016; 16(4): 1865-879.